

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Жовтої Ілони Іванівни

на тему «Колектив Київського інституту шляхетних дівчат в організації
повсякдення вихованок (XIX – перші десятиліття XX ст.)»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 – Гуманітарні науки

за спеціальністю 032 – Історія та археологія

Актуальність теми дисертації.

Дослідження ролі колективу в повсякденні вихованок Київського інституту шляхетних дівчат важливе для розуміння особливостей умов перебування в закритому закладі освіти. Враховуючи реалії сьогодення в Україні, а саме, інтерес до навчання дітей в закритих закладах, де діти з різних причин проживають та навчаються не дома, постає питання про досконалість такої системи навчання та розвіювання міфів, які склалися на сьогодні щодо подібних закладів. Також робота дає розуміння контексту епохи, побуту привілейованих верств, поглиблює знання про історію Києва, історію освіти відповідного періоду. Тому тема актуальна.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в наступному: надана всебічна характеристика діяльності колективу в основних сферах буденного життя вихованок Київського інституту шляхетних дівчат у XIX – перших десятиліттях XX ст. Проаналізовано роль колективу в навчанні й вихованні дівчаток, показані комунікації вихователів та вихованок у святкових і щоденних практиках. Ґрунтовно зображено повсякдення вихованок. А саме: яким одягом і взуттям забезпечували дівчат, яким було їхнє харчування, як дбали про здоров'я панянок.

Для характеристики ролі працівників в облаштуванні навчального та житлового середовища вихованок, ролі колективу в нагляді за зовнішнім

виглядом, одягом і харчуванням дівчат, визначення внеску колективу в догляд за здоров'ям вихованок, оцінки ролі вчителів і вихователів у реалізації навчально-виховних програм, у повсякденні та святах вихованок було опрацьовано достатньо репрезентативну джерельну базу: враховано джерела як документальні, так і особового походження, з іншого боку – як писемні, так і зображальні, вони створені як у межах Інституту, так і поза межами, як у період його існування, так і після закриття (спогади, написані в радянський час), як жінками, так і чоловіками. Деякі архівні матеріали вперше вводяться в науковий обіг, наприклад, 5 фото з особистого архіву внучки вихованки Н. І. Бикової – Горської І. В. (с. 173–174).

Дисертантка на високому рівні обґрунтувала й застосувала методологію свого дослідження.

Наукові дослідження здобувачка виконала на кафедрі історії КПІ ім. Ігоря Сікорського в рамках ініціативних тем «Історико-культурна спадщина України: джерела, методологія дослідження» (державний реєстраційний № 0115U006563) і «Україна від середньовіччя до новітнього часу: історія, політика, ідентичність» (державний реєстраційний 0121U111096) під керівництвом д.і.н. Кізлової Антоніни Анатоліївни.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання охарактеризувати роль колективу в організації повсякдення вихованок Київського інституту шляхетних дівчат у XIX – перших десятиліттях XX ст. виконано повністю, здобувачка повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За змістом дисертаційна робота здобувачки Жовтої І. І. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 032 – Історія та археологія та напрямкам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми Історія.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям історія України.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Жовтої Ілони Іванівни є результатом самостійних досліджень здобувачки, не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою, з дотриманням вимог до наукового стилю мовлення.

Дисертація складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації – 189 с.

У вступі (с. 19–23) є в наявності всі необхідні частини як то: докладно пояснено актуальність теми; окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета та завдання дослідження; визначені об'єкт і предмет дослідження; аргументовано хронологічні рамки та територіальні межі; показано теоретико-методологічні основи дослідження. Наведено апробація результатів дослідження.

У Розділі 1 (с. 24–40) розглядаються питання, що відповідають завданням: висвітлити історіографію, джерельну базу та теоретико-методологічні засади дослідження.

У висновках до Розділу 1 зазначено, що автор використав такі напрямки методології дослідження як історія повсякдення та мікро - історія, що дає змогу якнайкраще дослідити побут вихованок і їх взаємини з колективом Київського інституту шляхетних дівчат.

У Розділі 2 (с. 41–92) розглядаються питання, що відповідають завданням: охарактеризувати роль співробітників в облаштуванні й утриманні приміщень і території закладу; проаналізувати нагляд колективу за зовнішнім виглядом, гардеробом і харчуванням вихованок; показати, яким був медичний догляд працівників Інституту за дівчатами.

У висновках до Розділу 2 зазначено, що важливу роль в облаштуванні приміщення і території закладу відігравала інститутська рада. Однак, при всіх намаганнях забезпечити і покращити житлові умови для вихованок, в Інституті завжди існували проблеми з постійною нестачею грошей, із некомфортними меблями, із санітарним станом через велику кількість вихованок на невеликій площі.

Також зроблено висновок, що у Київському інституті шляхетних дівчат у XIX – перших десятиліттях XX ст. був суворий контроль керівниць і класних дам за зовнішнім виглядом та гардеробом вихованок. Також відмічається, що передбачалася кара за порушення інститутського дрес-коду чи псування одягу. Одяг був уніфікований і незручний, а подекуди погіршував стан здоров'я. Харчування вихованок характеризувалося недоїданням, що було викликано недбалістю колективу закладу, що не стежили за якістю трапези й станом кухні. Зміни в харчуванні відбулися на початку XX ст., коли член ради з господарської частини замінив меню поживними й апетитними стравами.

Медичний догляд колективу Київського інституту за дівчатами був важливою частиною їхнього повсякдення. Завдяки зусиллям колективу дівчата отримували належний огляд і піклування під час не тільки недуг, а й усього проживання в Інституті. У закладі успішно використовувались лікувальна гімнастика, вакцинація, залучення спеціалізованих медиків і проводилась ефективна боротьба з епідемічними захворюваннями – віспою, скарлатиною і холерою, від якої лише одиниці померли в закладі.. Працівники закладу приховували від громадськості проблеми із психічним станом у дівчат, щоб не запламувати репутацію закладу.

У Розділі 3 (с. 93–135) розглядаються питання, що відповідають завданням: висвітлити діяльність колективу закладу у навчанні та вихованні дівчат; охарактеризувати роль працівників Інституту у повсякденних і святкових практиках вихованок; проаналізувати взаємодії та відносини працівників між собою та поза Інститутом.

У висновках до Розділу 3 зазначено, у Київському інституті шляхетних дівчат у XIX – перших десятиліттях XX ст. виховання належало до обов'язку

директорок. Наставниці виховували дівчат відповідно до усталеного бачення ролі дворянки у суспільстві. Спостереження за навчанням інституток лягало на плечі інспектора класів, що плекав освіченість у вихованок через наповнення інститутської бібліотеки та підбору професійних учителів.

Під час щоденних і святкових практик інституток супроводжували класні дами і пепін'єрки, які наглядали за дотриманням щоденного розпорядку, за поведінкою дівчат. Вихованки недолюбили класних дам через суворе поводження з ними, постійну муштру, а до пепін'єрок ставилися прихильно. Характерними рисами інститутського життя, яке прищеплювалося наставницями, були обожнювання і читання.

Загальні висновки дослідження логічно впливають з викладеного в його основній частині та вказують на повне виконання всіх поставлених завдань.

Додатки до роботи доповнюють її основний зміст, у якому є на них належні посилання.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені у 7 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 3 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, з яких 1 стаття у виданнях, віднесених до другого квартиля (Q2) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports.

Також результати роботи були апробовані на 10 наукових фахових конференціях.

Усі ці публікації, перелічені в Додатку А до роботи, відповідають змісту дисертації, є академічно доброчесними.

Таким чином, наукові результати, описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Однак, на нашу думку, в роботі є і певні недоліки. Автор докладно розглядає покарання вихованок за порушення правил поведінки в навчальному закладі. Але було б доцільно докладніше показати не лише покарання, але й заохочення вихованок. Зокрема за хорошу поведінку та успішне навчання.

Також було б добре розкрити систему нарахування стипендій і те, наскільки це впливало на взаємодію співробітників Інституту з вихованками.

Робота виграла б, якби було розкрито, чи були якісь настанови з боку керівництва й педагогічних працівників іншим працівникам Інституту (наприклад, слугам, дворецьким, куховаркам, економці тощо) відносно взаємодій із вихованками.

Ще важливо було б охарактеризувати психологічний клімат у середовищі вихованок та в середовищі вчителів і вихователів. Адже психологічний клімат впливав і на успіхи в навчанні, і на поведінку вихованок, що зрештою позначалося на їх подальшій долі.

Іноді в списку використаних джерел і літератури під спільним номером розміщено кілька самодостатніх джерел, як у випадку з уже згаданими фото з приватного архіву: всі 5 зафіксовано під номером «59», хоча кожне може бути залучене до роботи окремо, що дещо ускладнює практичне користування дисертацією для подальших досліджень теми.

Доцільно було б навіть, враховуючи значну роль зображальних джерел у роботі та велику увагу до них авторки, відзначати принаймні кожне з 30, використаних у Додатках (с. 165–178, с. 188–189) як окремий пункт у списку зі своїм заголовком та з зазначенням, де зображення опубліковано чи зберігається, а також (за наявності) прізвища й імені автора.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними, не зменшують загальну наукову новизну та практичну значущість результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктора філософії Жовтої Ілони Іванівни на тему «Колектив Київського інституту шляхетних дівчат в організації повсякдення вихованок (XIX – перші десятиліття XX ст.)» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних і практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для 03 – «Гуманітарні науки». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю й науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, передбаченим у п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Жовта Ілона Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Рецензент:

Доцент кафедри історії
Факультету соціології і права
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,

кандидат історичних наук, доцент

В.О. Федота ФСП

Тетяна ШЕВЧУК

Юрій ПЕРІА

«3» січня 2024 року

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 11:06:11 03.01.2024

Назва файлу з підписом: Шевчук_РЕЦЕНЗІЯ Жовта І.І. остаточний варіант.doc.asice
Розмір файлу з підписом: 23.8 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Шевчук_РЕЦЕНЗІЯ Жовта І.І. остаточний варіант.doc
Розмір файлу без підпису: 61.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ШЕВЧУК ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

П.І.Б.: ШЕВЧУК ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2532612364

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 11:06:10
03.01.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000002E422201D8DA8B04

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00